
ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΥΛΙΚΟ
από την Πόπη Κύρδη
ΑΓΓΕΛΙΚΗ ΔΑΡΛΑΣΗ
ΟΤΑΝ ΕΦΥΓΑΝ Τ' ΑΓΑΛΜΑΤΑ
ΜΕΤΑΙΧΜΙΟ

Προς τους αναγνώστες

Αυτό το έντυπο θα σε βοηθήσει να βρεις κλειδιά για την επεξεργασία του βιβλίου **Όταν έφυγαν τ' αγάλματα** της Αγγελικής Δαρλάση.

ΘΑ ΣΕ ΒΟΗΘΗΣΕΙ:

- Να εμπλακείς στην ιστορία, να διαβάσεις δημιουργικά και να μπορέσεις να εκφράσεις γραπτά ή προφορικά βαθύτερες σκέψεις.
- Να προσεγγίσεις καλύτερα τα γεγονότα και την εποχή στην οποία αναφέρεται.
- Να εξετάσεις το θέμα από πολλές, διαφορετικές, πλευρές.
- Να ερευνήσεις και να ανακαλύψεις περισσότερα στοιχεία για το θέμα, φωτογραφίες, μαρτυρίες ανθρώπων που έζησαν τα γεγονότα κ.ά.
- Να ανακαλύψεις παρόμοιες καταστάσεις σε διαφορετικούς τόπους, στο παρελθόν και στο παρόν.
- Να αναφερθείς σε άλλα κείμενα (μαρτυρίες, λογοτεχνικά βιβλία, ποιήματα).
- Να συνεργαστείς, να μοιραστείς σκέψεις και απόψεις με άλλους που διάβασαν αυτό το βιβλίο.
- Να σκεφτείς πώς η Ιστορία γράφεται από πολλές μικρές ιστορίες.

Και, το σημαντικότερο, να απολαύσεις την ανάγνωση του βιβλίου.

Η ιστορία

Το βιβλίο **Όταν έφυγαν τ' αγάλματα** αναφέρεται στην πραγματική ιστορία της απόκρυψης των αρχαιοτήτων του Εθνικού Αρχαιολογικού Μουσείου, κατά τη διάρκεια του Ελληνοϊταλικού πολέμου (1940-1941), με αφηγήτρια τη μικρή Αγγελίνα που έχει φίλους τα αγάλματα του μουσείου και συνομιλεί μαζί τους.

Συναντώντας την Ιστορία

Η απόκρυψη

Με την κήρυξη του πολέμου, αρχαιολόγοι, τεχνίτες, εργάτες, φύλακες του Εθνικού Αρχαιολογικού Μουσείου αλλά και εθελοντές, εργάστηκαν για αρκετούς μήνες εντατικά και έθαψαν με ασφάλεια κάτω από το δάπεδό του αρχαία αγάλματα. Παράλληλα, συσκεύασαν και έκρυψαν άλλες αρχαιότητες σε σπηλιές της Ακρόπολης, στον λόφο του Φιλοπάππου, σε κρύπτες της Τράπεζας της Ελλάδος. Το ίδιο συνέβη σε όλα τα αρχαιολογικά μουσεία της Ελλάδας.

- **Για ποιους λόγους έγινε η απόκρυψη; Γράψε τις σκέψεις σου.**

Όταν θα έχεις διαβάσει το βιβλίο, θα δεις αν οι σκέψεις σου επιβεβαιώθηκαν. Αν ανακάλυψες και άλλους λόγους για την απόκρυψη, μπορείς να τους προσθέσεις.

Χρονολόγιο

Από τον τίτλο στο δεύτερο κεφάλαιο του βιβλίου πληροφορούμαστε ότι η ιστορία που διαβάζουμε ξετυλίγεται από την 28η Οκτωβρίου 1940 έως την 31η Μαΐου του 1941.

Στην πρώτη στήλη μπορείς να διαβάσεις μερικά από τα γεγονότα αυτής της περιόδου στην Ελλάδα. Στη δεύτερη στήλη, διάλεξε από το βιβλίο και γράψε προτάσεις ή μικρά αποσπάσματα που νομίζεις ότι ταιριάζουν με τα γεγονότα της πρώτης στήλης. Μπορείς να τα συμπληρώνεις σταδιακά.

28 Οκτωβρίου 1940	Στις 3 το πρωί, ο πρέσβης της Ιταλίας Εμανουέλε Γκράτσι γνωστοποιεί στον πρωθυπουργό Ιωάννη Μεταξά ότι η Ιταλία θα εισβάλει στο ελληνικό έδαφος. Η απάντηση του Έλληνα πρωθυπουργού «Λοιπόν έχουμε πόλεμο» έμεινε στην ιστορία ως ΟΧΙ.	
	Γίνεται επιστράτευση, δηλαδή καλούνται οι άντρες στον στρατό.	
	Διακόπτεται η λειτουργία των σχολείων.	
	«Καθ' όλας τας νύκτας πρέπει να αποκρύπτεται απολύτως ο φωτισμός, ώστε να μην είνε ουδέ η ελαχίστη ακτίς φωτός εκ των έξω ορατή...»	
11 Νοεμβρίου 1940	Η Αρχαιολογική Υπηρεσία στέλνει έγγραφο με ειδικές τεχνικές οδηγίες «διά την προστασίαν των αρχαίων των διαφόρων μουσείων από τους εναερίους κινδύνους». Ήδη τα ελληνικά μουσεία είχαν ξεκινήσει εργασίες για την προστασία των εκθεμάτων τους.	
Νοέμβριος - Δεκέμβριος 1940	Ο ελληνικός στρατός πολεμά, διώχνει τον ιταλικό στρατό από την Ελλάδα και προχωρά στην Αλβανία. Η Αλβανία ήταν τότε ιταλικό έδαφος.	
Ιανουάριος 1941	Οι νίκες του ελληνικού στρατού συνεχίζονται.	
12 Φεβρουαρίου 1941	Η ιταλική αεροπορία βομβαρδίζει τον Πειραιά και τη Θεσσαλονίκη.	
6 Απριλίου 1941	Ο γερμανικός στρατός εισβάλλει στην Ελλάδα. Νέος βομβαρδισμός του Πειραιά.	
27 Απριλίου 1941	Οι Γερμανοί μπαίνουν στην Αθήνα. Η χιτλερική σημαία υψώνεται στην Ακρόπολη.	
28 Απριλίου 1941	Γερμανοί κατακτητές επισκέπτονται το Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο και βρίσκουν τις αίθουσες άδειες από εκθέματα.	
3 Μαΐου 1941	Στρατιωτική παρέλαση των κατακτητών στην Αθήνα που μοιάζει έρημη. Κανένας Αθηναίος δεν την παρακολούθησε.	
30 Μαΐου 1941	Ο Μανώλης Γλέζος και ο Λάκης Σάντας κατεβάζουν από τον βράχο της Ακρόπολης τη χιτλερική σημαία. Η πράξη τους γίνεται σύμβολο αντίστασης.	

«Ο πόλεμος, όσο και να νομίζεις πως είσαι προετοιμασμένος, πάντα απροετοίμαστο σε βρίσκει»

- Η σελίδα 13 ξεκινά με ένα όνειρο της Αγγελίνας. Γράψε τις λέξεις που το κάνουν εφιαλτικό.

.....

.....

Κατά τη γνώμη σου, πώς συνδέονται οι λέξεις αυτές με τον πόλεμο;

.....

.....

- Με την κήρυξη του πολέμου, στο βιβλίο, οι άνθρωποι αντιδρούν με διαφορετικούς τρόπους. Ποια είναι τα συναισθήματά τους και πώς τα εκφράζουν;

Η μητέρα της Αγγελίνας .....

.....

Ο πατέρας της Αγγελίνας .....

.....

Η Μαρίκα .....

.....

Ο μπαρμπα-Σταύρος στο καφενείο .....

.....

Το πλήθος στους δρόμους .....

.....

Ο κύριος Μίλτος, ο φύλακας του μουσείου .....

.....

Η Αγγελίνα .....

.....

Ο Τίκο .....

.....

«Είσαι σαν εμάς, δες»

- Γιατί η Αγγελίνα νιώθει τα αγάλματα φίλους της;

.....

.....

.....

- Τι την κάνει διαφορετική;

.....

.....

.....

- Τι κάνει τον Τίκο διαφορετικό;

.....

.....

.....

- Πώς θα ήταν ο κόσμος αν όλοι ήμασταν ακριβώς ίδιοι;

.....

.....

.....

- Εσύ σε τι διαφέρεις από τους άλλους;

.....

.....

.....

- Γράψε τις σκέψεις σου για την ερώτηση που έκανε το άγαλμα της Σειρήνας: «Και τι πειράζει να είσαι τέρας;».

.....

.....

«Όταν μεγαλώσω θα μου πεις;»

- Γράψε κάποιες από τις ερωτήσεις που έκανε η Αγγελίνα στα αγάλματα ή εκείνα σε αυτήν.

  .....

  .....

  .....

- Συζήτησε τις ερωτήσεις αυτές με τους συμμαθητές σου. Κάθε ερώτηση μπορεί να έχει πολλές -διαφορετικές- απαντήσεις. Κατάγραψε τις απαντήσεις σου.
  Οι απαντήσεις αυτές και η συζήτηση θα σε βοηθήσουν να προβληματιστείς για σημαντικά θέματα της ζωής.

- Εσύ ποιες ερωτήσεις θα έκανες στα αγάλματα;

  .....

  .....

  .....

«...ν' ακούσει, όπως ποτέ ξανά, τις ιστορίες που είχαν να διηγηθούν τα αγάλματα»

Γνώρισε τα αρχαία αγάλματα που αναφέρονται στο βιβλίο.
Με τη βοήθεια των συνδέσμων, θα βρεις στο διαδίκτυο φωτογραφίες των αγαλμάτων αυτών, καθώς και πληροφοριακά στοιχεία.

«Ο χάλκινος θεός»: Ποσειδώνας ή Δίας
http://www.namuseum.gr/collections/sculpture/classical/images/X15161_b.png και
http://www.namuseum.gr/collections/sculpture/classical/classic02-gr.html

Σφίγγα
http://www.namuseum.gr/collections/sculpture/archaic/archaic06-gr.html και
http://www.namuseum.gr/collections/sculpture/archaic/images/28_b.png

Ο «γίγαντας»: Ο Κούρος του Σουνίου
http://www.namuseum.gr/collections/sculpture/archaic/archaic02-gr.html και
http://odysseus.culture.gr/h/4/gh431.jsp?obj_id=4497&mm_id=2223

«Ο έφηβος με τα θλιμμένα μάτια»: Ο Έφηβος των Αντικυθήρων
http://www.namuseum.gr/collections/sculpture/classical/classic18-gr.html και
http://www.ariafreepress.gr/wp-content/uploads/2016/06/image-69.jpg

Η «νεράιδα»: Άγαλμα Νηρηίδας ή Αύρας
http://www.namuseum.gr/collections/sculpture/classical/classic14-gr.html

Ο «τζόκεϊ»: 'Αλογο και μικρός αναβάτης
http://www.namuseum.gr/collections/sculpture/classical/classic14-gr.html

Μαρμάρινο σύμπλεγμα Αφροδίτης, Πάνα και Έρωτα
http://www.namuseum.gr/collections/sculpture/hellenistic/hellenistic16-gr.html και
https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/1/12/NAMA_Aphrodite_Pan_%26_Eros.jpg/250px-NAMA_Aphrodite_Pan_%26_Eros.jpg

Το «προσφυγάκι»: Μικρό αγόρι με σκύλο
http://www.namuseum.gr/collections/sculpture/hellenistic/hellenistic21-gr.html

Σειρήνα
http://www.namuseum.gr/object-month/2016/apr/%CE%93%20774.png και
http://collections.culture.gr/ItemPage.aspx?ObjectID=1148&LocationID=18&MainKindID=3

Η Ηγησώ και η στήλη της: Δες φωτογραφία αντιγράφου της στήλης αυτής.
https://el.wikipedia.org/wiki

Οι Ταναγραίες
Δες μια Ταναγραία που βρίσκεται στο Μουσείο του Λούβρου
https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/2/22/Woman_pillar_Louvre_Myr219.jpg
και άλλη μία από το Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο
http://collections.culture.gr/ItemPage.aspx?ObjectID=1609&LocationID=18&MainKindID=7

ΓΝΩΡΙΖΕΙΣ ΟΤΙ...

Ταναγραίες ονομάζονται μικρά πήλινα αγάλματα - γυναικείες μορφές, με μέγεθος από 15 ως 35 εκατοστά, που χρησίμευαν ως αφιερώματα σε τάφους ή για να φέρνουν γούρι. Πήραν το όνομά τους από την περιοχή Τανάγρα της Βοιωτίας όπου ήταν τα σπουδαιότερα εργαστήρια κατασκευής τους.

Η **Ηγησώ** ήταν αρχαία Αθηναία, που έμεινε στην ιστορία από την ανάγλυφη παράστασή της σε επιτύμβια στήλη (στήλη σε τάφο). Βρέθηκε στον Κεραμεικό, το αρχαίο νεκροταφείο της Αθήνας.

Γνωριμία με ένα άγαλμα

Αν μένεις στην Αθήνα, κάνε μια επίσκεψη στο Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο.
Αν μένεις σε άλλο τόπο, πήγαινε στο κοντινότερο αρχαιολογικό μουσείο.
Πάρε μαζί σου το βιβλίο *Όταν έφυγαν τ' αγάλματα*.

- **Διάλεξε ένα άγαλμα ή ένα ανάγλυφο, στάσου κοντά του και διάβασε ένα απόσπασμα που θα επιλέξεις από το βιβλίο.**
- **Αν το άγαλμα ζωντάνευε, τι νομίζεις ότι θα έκανε;**

.....

- **Γράψε έναν δικό σου διάλογο με ένα άγαλμα που θα διαλέξεις.**

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Παιχνίδια

- **Παίξε με τους συμμαθητές σου ένα παιχνίδι ρόλων, βασισμένο στους διαλόγους που δημιουργήσατε.**
- **Παίξε με τους συμμαθητές σου το παιχνίδι «Αγαλματάκια».**
  Ένα παιδί τα «φυλάει»: κλείνει τα μάτια του, γυρίζει την πλάτη στα άλλα παιδιά και λέει τη φράση: «Αγαλματάκια ακούνητα, αμίλητα, αγέλαστα, 1, 2, 3». Εντωμεταξύ τα άλλα παιδιά κινούνται και παίρνουν πόζες. Μόλις ολοκληρώσει τη φράση του, το παιδί που τα φυλάει ανοίγει τα μάτια και όλοι πρέπει να μείνουν ακίνητοι. Όποιος κινηθεί χάνει.

Παραλλαγή

Το παιδί που τα «φυλάει» τριγυρίζει ανάμεσα στα παιδιά-αγάλματα και τα αγγίζει ένα ένα. Κάθε φορά που αγγίζει ένα παιδί-άγαλμα, εκείνο λέει το συναίσθημα που εκφράζει με τη στάση που έχει πάρει. Κάθε τόσο η διαδικασία επαναλαμβάνεται για να πάρουν τα παιδιά διαφορετικές στάσεις.

«Τώρα θα τραγουδήσουμε, για καλωσόρισμα»

Βρες αποσπάσματα από το βιβλίο που πιστεύεις ότι ταιριάζουν με τα ποιήματα αυτά.

Ο ηδονικός Ελπήνωρ

Τ' αγάλματα είναι στο μουσείο.
–Όχι, σε κυνηγούν, πώς δεν το βλέπεις;
Θέλω να πω με τα σπασμένα μέλη τους,
με την αλλοτινή μορφή τους που δε γνώρισες
κι όμως την ξέρεις...

(Απόσπασμα)

Γιώργος Σεφέρης, από τη συλλογή *Κίχλη*

Στο μουσείο

Το ακέφαλο άγαλμα στημένο
στη μέση της αίθουσας κοιτάζω.
Απ' τα πόδια ως τον λαιμό, σπουδάζω
τις λεπτομέρειες: το λυγισμένο
κάπως γόνατο, το τεντωμένο
χέρι, τους μυς του στήθους. Αλλάζω
θέση και απόσταση. Θαυμάζω
στο σύνολο το σώμα. Και προσμένω
από τη μια στιγμή ως την άλλη
(της φαντασίας η δύναμη μεγάλη,
όταν σε τούτο η τέχνη βοηθεί)
ασύγκριτα προσθέτοντας κάλλη,
στη θέση απ' όπου λείπει να φανεί
υπέροχο απολλώνιο το κεφάλι.

Άθως Δημουλάς, από τη συλλογή *Σονέττα*

«Και δόθηκε διαταγή να τα συνθλίψουν τα αγάλματα, να τα κάνουν σκόνη και να τη σκορπίσουν τριγύρω»

Συναντώντας την Ιστορία

Σχεδόν σε κάθε πόλεμο, αλλά και στις περιπτώσεις όπου μια ομάδα πληθυσμού βρίσκεται κυνηγημένη, για λόγους θρησκευτικούς, φυλετικούς, κοινωνικούς, πολλά μνημεία καταστρέφονται, είτε τυχαία, είτε γιατί οι επιτιθέμενοι επιλέγουν να καταστρέψουν ό,τι είναι σημαντικό για εκείνους στους οποίους επιτίθενται.

ΓΝΩΡΙΖΕΙΣ ΟΤΙ...

Στη διάρκεια της Κατοχής (1941-1944) στους περισσότερους αρχαιολογικούς τόπους οι κατακτητές προκάλεσαν σημαντικές καταστροφές, γιατί έκλεψαν, κατέστρεψαν, έκτισαν πυροβολεία πάνω στις αρχαιότητες…

Ιστορίες καταστροφών

- Γερμανοί αξιωματικοί και στρατιώτες με ξιφολόγχες ή άλλα μέσα αποσπούσαν κατεργασμένα μάρμαρα από την Ακρόπολη, φτάνοντας συχνά μέχρι την πλήρη καταστροφή τους. Αυτά γίνονταν καθημερινά, για όλο το διάστημα της Κατοχής.

«Τον Αύγουστο του 1943 Γερμανοί στρατιώτες στις Μυκήνες, με κοπίδια, σφυριά και άλλα εργαλεία, κατέστρεψαν τάφους για να αφαιρέσουν πέντε χάλκινους ήλιους. Άλλοι πυροβόλησαν με περίστροφα τα λιοντάρια στην Πύλη των Λεόντων».

Από τον ιστότοπο «Ιστορικά Θέματα»
http://www.istorikathemata.com/2012/04/1941-1944.html

- Η Δρέσδη είναι μια παλιά γερμανική πόλη στην οποία έγινε βομβαρδισμός από τους Συμμάχους που πολεμούσαν τον Χίτλερ και τον ναζισμό, το 1945, προς το τέλος του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου. Οι επιθέσεις ήταν σημαντικές για την εξέλιξη του πολέμου, όμως το μέγεθος της καταστροφής ήταν τεράστιο και όχι αναγκαίο: ισοπεδώθηκε μεγάλο μέρος της πόλης και όλα τα μνημεία της.

© UNIVERSAL IMAGES GROUP / GETTY IMAGES / IDEAL IMAGE

Αξιοποιώντας τους συνδέσμους, μπορείς να δεις μερικές ακόμα τέτοιες περιπτώσεις:

- Χριστιανοί καταστρέφουν αρχαίο μνημείο. Η εικόνα βρίσκεται στη Μονή Εσφιγμένου, στο Άγιο Όρος.
  http://eclass31.weebly.com/uploads/8/3/3/4/8334101/8582163_orig.jpg?413
- Καταστροφή αγαλμάτων σε Μουσείο του Ιράκ, 2015.
  http://nstatic.tanea.gr/files/temp2/fd23ea8640b65d7c26f40f944f1f41cf2b3cb4173b5c405447d2dff10eda92dd.jpg
- Καταστροφή της αρχαίας πόλης Παλμύρα, στη Συρία, 2015.
  http://netnews.eu/wp-content/uploads/2015/10/giati-to-isis-katastrefei-arxaiotites-palmyra-20151005.jpg

«Παίζουμε κρυπτίδα;»

- **Ποια ήταν τα μυστικά παιχνίδια της Αγγελίνας;**

  .....

  .....

- **Ποιο παιχνίδι, αν και τραυματισμένο, ήταν πολύτιμο για τη μητέρα της, τόσο που δεν άφηνε την Αγγελίνα να το αγγίξει; Γιατί της ήταν πολύτιμο;**

  .....

  .....

- **Ποιο είναι το άγαλμα που παίζει με την Αγγελίνα και το έφεραν μαζί τους πρόσφυγες από τη Μικρά Ασία, το 1922, για να το σώσουν;**

  .....

  .....

ΓΝΩΡΙΖΕΙΣ ΟΤΙ...

Ο **Χρήστος Μπουλώτης**, συγγραφέας και αρχαιολόγος, έχει γράψει το βιβλίο «Το άγαλμα που κρύωνε». Αναφέρεται στο «προσφυγάκι» και τη φιλία που αναπτύσσει με την καθαρίστρια και τον γιο του νυχτοφύλακα του Μουσείου, αλλά και στη μοναξιά που νιώθει. Ονειρεύεται να επιστρέψει στη Μικρά Ασία, απ' όπου το φυγάδεψαν το 1922.

- **Εσύ, αν έπρεπε να εγκαταλείψεις το σπίτι σου για να σωθείς, τι θα έπαιρνες μαζί σου;**

  .....

Τρεις αποκρύψεις που συναντάμε στο βιβλίο

Η πρώτη – Η μητέρα και τα γυάλινα παιχνίδια

Συχνά οι άνθρωποι που αναγκάζονται να εγκαταλείψουν τα σπίτια τους κρύβουν σε κάποιο μυστικό σημείο πολύτιμα γι' αυτούς αντικείμενα, που δεν μπορούν να πάρουν μαζί τους.

Η μαμά της Αγγελίνας έκρυψε:

.....

ΔΙΑΒΑΣΕ ΚΙ ΑΥΤΟ

«Κατά τις εννέα με δέκα το πρωί έφτασαν οι φήμες ότι πλησίαζαν οι Τούρκοι στρατιώτες στη Σμύρνη. Η προγιαγιά μου Μαρίνα, χωρίς να περιμένει τον άντρα της, ετοιμάστηκε για να φύγει. Έραψε στο φουστάνι της τα λίγα κοσμήματα που είχε και τους σταυρούς των παιδιών της, πέταξε τη ραπτομηχανή στο πηγάδι (με την ελπίδα ότι θα γυρίσει), πήρε τα παιδιά της και έφυγε».

Διασκευή από μαρτυρία της Μαρδίτσας Σιβίλιας Φωτεινού

http://diasporic.org/mnimes/archives/afthentikes-martiries-orfanon-prosfigon

Η δεύτερη – Τα αγάλματα

- **Στις σελίδες του βιβλίου συναντάς, εκτός από τα μυθιστορηματικά πρόσωπα, και ανθρώπους υπαρκτούς που πήραν μέρος στην απόκρυψη των αρχαιοτήτων στο Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο. Μπορείς να σκεφτείς ποιοι ήταν;**

▸ Η συγγραφέας αναφέρει τα ονόματά τους στο τέλος του βιβλίου, στις Σημειώσεις.

Συναντώντας την Ιστορία

«Πολύ πρωί, πριν να δύσει η σελήνη, συγκεντρώνονταν στο μουσείο όσοι είχαν αναλάβει την εργασία τούτη. Νύχτα έφευγαν το βράδυ για να πάνε στα σπίτια τους».

Γράφει η Σέμνη Καρούζου, αρχαιολόγος τότε στο Μουσείο.

http://www.lifo.gr/mag/features/3704

«Τον Οκτώβριο του 1940, όταν κηρύχθηκε ο πόλεμος, μόλις είχα εγγραφεί στο πανεπιστήμιο, πρωτοετής φοιτητής», θυμάται σε συνέντευξή του ο αρχαιολόγος και Καθηγητής στο Πανεπιστήμιο, Σπύρος Ιακωβίδης. «Η απόκρυψη είχε ήδη αρχίσει κι εγώ προσέφερα την εθελοντική μου εργασία. Με έβαλαν σε μία από τις αποθήκες, όπου υπήρχαν τεράστια κασόνια. Η δουλειά μου ήταν να τυλίγω ταναγραίες σε παλιές εφημερίδες και με μεγάλη προσοχή να τις τοποθετώ στα κασόνια».

http://www.lifo.gr/mag/features/3704

- **Η Αγγελίνα συναντά την κυρία Σέμνη και τον νεαρό τότε Σπύρο στις σελίδες του βιβλίου. Μπορείς να διαπιστώσεις αν οι αφηγήσεις των πραγματικών προσώπων ταιριάζουν με την πλοκή του μυθιστορήματος;**

- **Πώς αλλιώς θα μπορούσαν να κρύψουν τις αρχαιότητες; Γράψε τις σκέψεις σου** .....

.....

.....

- **Μπορείς να μάθεις περισσότερα για την απόκρυψη των αρχαιοτήτων:**
  1. **«Η απόκρυψη. Πώς θάφτηκαν τα αρχαία για να γλιτώσουν από τους ναζί».** Αφήγηση του Κώστα Πασχαλίδη, ιστορικού-αρχαιολόγου, επιμελητή αρχαιοτήτων στο Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο, που συνοδεύεται από πλούσιο φωτογραφικό υλικό, στο **https://www.youtube.com/watch?v=WRU8OCvJYeY**.
  2. **«Τα θαμμένα αγάλματα του πολέμου».** Άρθρο του Κώστα Πασχαλίδη, με φωτογραφίες από την απόκρυψη, στο **http://www.lifo.gr/mag/features/3704**.
  3. «Όταν τα αρχαία πήγαν στο καταφύγιο». Άρθρο της Γιώτας Συκκά στην εφημερίδα Καθημερινή, 26.10.2012, στο **http://www.kathimerini.gr/471752/article/politismos/arxeio-politismoy/otan-ta-arxaia-phgan-sto-katafygio**

Η τρίτη – Ο Τίκο και τα ακροκέραμα

ΓΝΩΡΙΖΕΙΣ ΟΤΙ...

Τα ακροκέραμα είναι πήλινα, σπανιότερα μαρμάρινα, διακοσμητικά στοιχεία που τοποθετούνται στις άκρες μιας σκεπής με κεραμίδια. Σε σπίτια και άλλα κτίρια του 19ου και μέχρι τα μέσα σχεδόν του 20ού αιώνα συνήθιζαν να τοποθετούν ακροκέραμα. Σε κάποιες περιπτώσεις τοποθετούσαν διακοσμητικά πήλινα αγάλματα. Τα ακροκέραμα και τα αγάλματα αυτά ήταν εμπνευσμένα από την αρχαιότητα.

Τα φουρούσια είναι στηρίγματα εξώστη ή μπαλκονιού, από μάρμαρο, σίδερο ή ξύλο. Στα κτίρια αυτής της εποχής τα φουρούσια συχνά είχαν διακοσμητικά στοιχεία.

- **Μπορείς να δεις ποικίλα ακροκέραμα στο διαδίκτυο, στο ιστολόγιο «Ακροκέραμα» http://akrokerama.blogspot.gr/search/label/%CE%91%CE%BA%CF%81%CE%BF%CE%BA%CE%AD%CF%81%CE%B1%CE%BC%CE%B1**

■ Σκέψου τρόπους να διασώσεις διακοσμητικά στοιχεία από παλιά σπίτια που σου αρέσουν.

. . . . . .

. . . . . .

- Εδώ μπορείς να σχεδιάσεις τα στοιχεία αυτά:

- Μπορείς να τραβήξεις φωτογραφίες με διακοσμητικά στοιχεία από παλιά σπίτια που σου θυμίζουν αρχαία γλυπτά και να τις στείλεις στο metaixmio@metaixmio.gr.

  Είναι απαραίτητο να σημειώσεις τα εξής:
  Η φωτογραφία τραβήχτηκε από τον/την .....
  [ημερομηνία] :.....
  [τόπος].....
  Ποιο στοιχείο σου θυμίζει αρχαία τέχνη; .....
  Γράψε μια λεζάντα για τη φωτογραφία σου:.....

Συναντώντας την Ιστορία

Όταν οι αρχαίοι Αθηναίοι έπρεπε να εγκαταλείψουν την πόλη, έθαβαν τα πιο σημαντικά γι' αυτούς αντικείμενα, με την ελπίδα να τα ξαναβρούν όταν επιστρέψουν. Κάποιοι δεν επέστρεψαν ποτέ, και οι αρχαιολόγοι ανακάλυψαν τους «θαμμένους θησαυρούς» τους.

■ **Μπορείς να διαβάσεις ιστορίες που αφηγούνται αυτοί οι «θαμμένοι θησαυροί» και να δεις φωτογραφίες τους στο άρθρο «Ιστορίες Απόκρυψης» του Κώστα Πασχαλίδη, στο http://www.lifo.gr/mag/features/4466.**

- **Ποιοι ήταν οι θησαυροί που έβαλε ο Τίκο στο κουτί από μπισκότα για να τους κρύψει;**

  . . . . . .

- **Εσύ τι θα έκρυβες και γιατί;** . . . . . .

  . . . . . .

«Εκείνη τη νύχτα κανένα τους δε μίλησε. Παρέμειναν ακούνητα, αμίλητα, αγέλαστα»

Στο μυθιστόρημα ***Όταν έφυγαν τ' αγάλματα*** υπάρχουν λέξεις-κλειδιά που το χαρακτηρίζουν. Θα τις συναντήσεις αρκετές φορές στην πλοκή· συχνά έχουν διαφορετικές σημασίες.

■ **Μία από αυτές τις λέξεις είναι το σκοτάδι. Ανακάλυψε διαφορετικές σημασίες της λέξης στις σελίδες 46-47. Τι σημαίνει για σένα σκοτάδι;**

. . . . . .

. . . . . .

■ **Πόσες μορφές μπορεί να πάρει η σιωπή; Διαβάζοντας τα παρακάτω αποσπάσματα του βιβλίου, θα διαπιστώσεις πολλές «σιωπές». Δίπλα σε κάθε απόσπασμα γράψε μια λέξη που νομίζεις ότι ταιριάζει.**

- «Ο πατέρας, μαθημένος από τη δουλειά του, έλεγε πως η σιωπή κουβαλάει τη δική της γλώσσα. Κι αν ξέρεις να αφουγκραστείς τη σιωπή, μπορείς ν' ακούσεις πολλά». _____
- «Αλλά μέσα σ' εκείνη την καινούρια σιωπή το μόνο που άκουγες ήταν η βαριά ανάσα της αγωνίας και ο λυγμός του φόβου». _____
- «Τα αγάλματα έστεκαν εκεί, μέσα στο όρυγμα, όπως πάντα βουβά. Δεν υπήρχαν λόγια, ούτε καν ψίθυροι. Μονάχα βλέμματα. Γεμάτα.» _____
- «Όταν έφτασε ο εχθρός στην πόλη, βρήκε ανθρώπους απέναντί του. […] Τους διέταξε να γονατίσουν. Εκείνοι αρνήθηκαν. Αναμετρήθηκαν με το βλέμμα. Μια βαθιά σιωπή, αλλά τόσο γεμάτη, αλλά εκείνη τη γενναία σιωπή ο εχθρός δεν την άντεχε». _____

ΔΙΑΒΑΣΕ ΚΙ ΑΥΤΟ

«Την πρώτη μέρα που βγήκε ο Πέτρος με το Σωτήρη στο δρόμο, μετά που μπήκαν οι Γερμανοί στην Αθήνα, νόμιζε πως βρίσκεται σε μια ξένη πολιτεία. Μια πολιτεία γεμάτη Γιαούρτερ, που αντί να μιλούν κάνανε χρουστ χριστχ, όπως όταν είχανε «τεχνικά» στο σχολείο και ο κύριος Λουκάτος δεν τους άφηνε να βγάλουν άχνα και δεν ακουγότανε, σ' όλη την τάξη, παρά το χρουστ χριστ που κάνανε τα ψαλίδια τους κόβοντας τα χαρτόνια. Ο κύριος Λουκάτος ήθελε να φτιάξουνε σπίτια από χαρτόνια και να στήσουν μια ολόκληρη πολιτεία. Δεν πρόλαβαν να την τελειώσουν, έγινε ο πόλεμος. Χρουστ χριστχ μια βουβή τάξη, που ακούγονται μόνο τα ψαλίδια που κόβουν, έτσι έγινε τώρα η Αθήνα».

Απόσπασμα από το βιβλίο *Ο μεγάλος περίπατος του Πέτρου* της Άλκης Ζέη

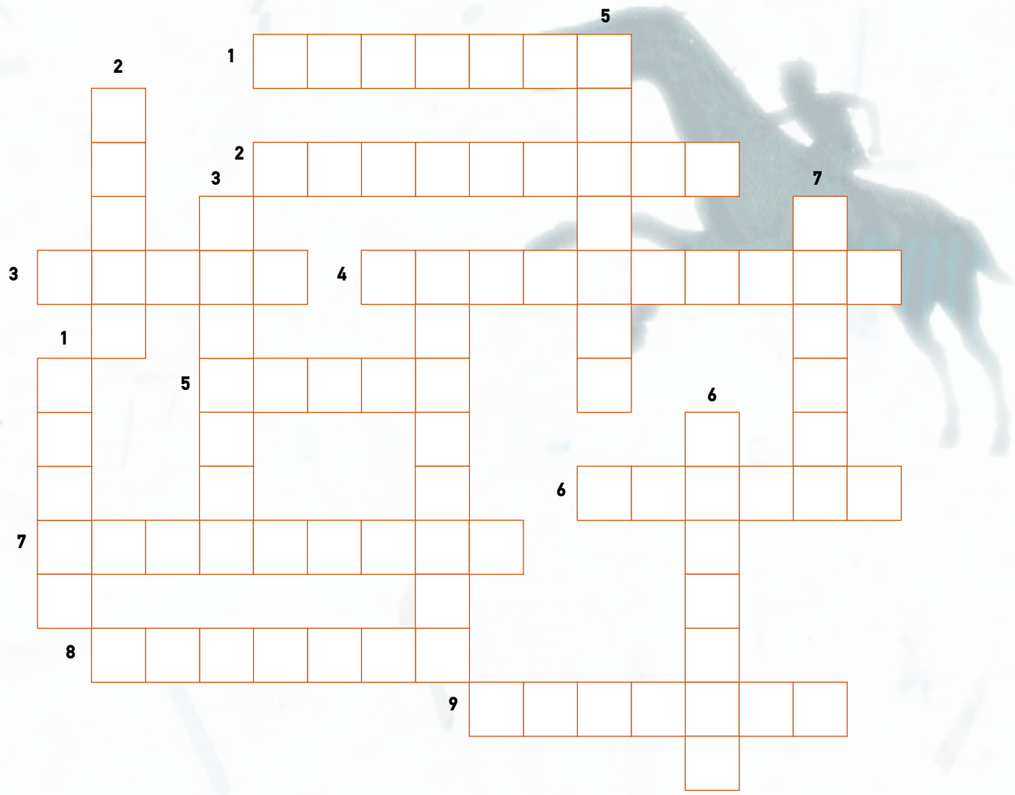
■ **Γράψε μια λέξη από το βιβλίο που νομίζεις ότι ταιριάζει σε κάθε περίπτωση:**

Καταφύγιο – φιλία . . . . . .

Καταφύγιο – φόβος . . . . . .

■ Για να συμπληρώσεις το σταυρόλεξο, θα πρέπει να βρεις τις λέξεις που λείπουν από τις φράσεις του βιβλίου που ακολουθούν:

ΟΡΙΖΟΝΤΙΑ

1: «Οι ναζί, αν τους αφήσουμε, θα βυθίσουν τον κόσμο στο _ _ _ _ _ _ _».

2: «Τα όσα έχεις ζήσει εδώ. Να θυμάσαι. […] Για τις μέρες που θα έρθουν. […] Να είσαι από αυτούς που θα _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ ».

3: «Ο _ _ _ _ _ για τα παιδιά που έχασε της ξέσκιζε τα σωθικά».

4: «Ήθελα κι εγώ να μπορούσα να κάνω κάτι. Πώς όμως; Αφού είχα το _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ χέρι».

5: «Αλλά ήμουν εγώ που _ _ _ _ _ τον θησαυρό του».

6: «Εδώ μέσα κυλούσε ένας άλλος χρόνος, διαφορετικός […] Ή πάλι σαν εδώ μέσα [στο Μουσείο] να μην υπήρχε καν _ _ _ _ _ _ _ ».

7: «Ήταν μόνο δεκαοχτώ χρονών τότε που έφυγε _ _ _ _ _ _ _ _ _ μαζί με χιλιάδες άλλους κυνηγημένους από την πατρίδα τους».

8: «Να μου το θυμηθείτε. Τα μαύρα _ _ _ _ _ _ _ _ του πολέμου μας πλησιάζουν».

9: «Ξάφνου είχε νιώσει πως ακόμα κι οι μεγάλοι, ακόμα και οι πιο όμορφοι ή οι πιο γενναίοι άντρες του κόσμου, έχουν κάτι που δε θέλουν να μοιραστούν […]. Εκείνη τη νύχτα μίλησαν για _ _ _ _ _ _» .

ΚΑΘΕΤΑ

1: «Όταν η μητέρα σταμάτησε τη διήγησή της, απλώθηκε μια _ _ _ _ _ μεγάλη γύρω μας».

2: «Να του πείτε ότι ήταν ο καλύτερος _ _ _ _ _ μου. […] Καλύτερος και από εσάς».

3: «Ο _ _ _ _ _ _ _, όσο και να νομίζεις πως είσαι προετοιμασμένος, πάντα απροετοίμαστο σε βρίσκει».

4: «Την πρώτη φορά που το κορίτσι άκουσε τα _ _ _ _ _ _ _ _ να τραγουδάνε ήταν δεν ήταν τριών χρονών.»

5: «Το τελευταίο αντίο. Από ανθρώπους σε ανθρώπους. Από θνητούς σε αθανάτους. Από ιστορίες στην _ _ _ _ _ _ _».

6: «Όμως τα αγάλματα δεν ήταν πια στο _ _ _ _ _ _ _. Τα αγάλματα ήταν στο χώμα».

7: «Κοιμήθηκα με την ευχή να ονειρευτώ τα αγάλματα. Και το _ _ _ _ _ _ ήταν καλύτερο από το τίποτα».

[αγάλματα, έθαψα, θυμούνται, ιστορία, καταραμένο, μουσείο, μυστικά, όνειρο, πόλεμος, πόνος, πρόσφυγας, σκοτάδι, σιωπή, σύννεφα, φίλος, χρόνος]

«Έστω και μια μέρα σε πόλεμο, αρκεί να σε σημαδέψει για πάντα»

■ Παρατήρησες ότι σε δυο κεφάλαια του βιβλίου, στην αρχή και προς το τέλος, υπάρχει ο ίδιος τίτλος «31 Μαΐου 1941»; Γιατί;

.....

■ Πώς σημάδεψε ο πόλεμος:

Τη νονά Πέρλα .....

Τον κυρ Μίλτο .....

Τον πατέρα του Τίκο .....

Την Αγγελίνα .....

Τη μητέρα της Αγγελίνας .....

■ Κατά τη γνώμη σου, πώς έχει σημαδέψει ο πόλεμος τους σύγχρονους πρόσφυγες που φτάνουν στη χώρα μας;

.....

.....

.....

■ Η μητέρα της Αγγελίνας ήρθε πρόσφυγας στην Ελλάδα το 1922, από τη Μικρά Ασία. Έχασε το σπίτι της, την οικογένειά της και με δυσκολία σώθηκε η ίδια. Ποια αρνητικά σχόλια άκουγε εξαιτίας της καταγωγής της;

.....

■ Ένας πρόσφυγας επιλέγει να φύγει από την πατρίδα του ή αναγκάζεται; Γιατί;

.....

.....

.....

ΔΕΣ ΚΙ ΑΥΤΟ

Ένας Έφηβος στην Εξορία στο **https://www.youtube.com/watch?v=egBvUw8pvt0,** Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες.

Για να καταλάβεις καλύτερα...

Η Μόρα, σελίδα 13 του βιβλίου
Κατάσταση κατά την οποία ο ύπνος ξαφνικά διακόπτεται με το αίσθημα ότι κάτι πιέζει δυνατά το στήθος και δυσκολεύει την αναπνοή. Αλλά και κατάσταση που προκαλεί έντονο άγχος, στενοχώρια, κατάθλιψη. Παριστάνεται σαν σκιά μαυροφορεμένης γυναίκας.

Η καστανιά, σελίδα 41 του βιβλίου
Πλατύ ξύλινο ή μεταλλικό δοχείο με καπάκι, για τη φύλαξη και τη μεταφορά φαγητού.

Η Νιόβη, σελίδα 93 του βιβλίου
Σύμφωνα με ένα μύθο, η Νιόβη, περήφανη για τα δεκατέσσερα υπέροχα παιδιά της, ειρωνεύτηκε τη Λητώ, που είχε γεννήσει μόνο δυο παιδιά, τον Απόλλωνα και την Άρτεμη. Η Λητώ αγανάκτησε και ζήτησε από τα παιδιά της να τιμωρήσουν την αλαζονεία της. Οι δύο θεοί με τα αλάθητα βέλη τους σκότωσαν τα παιδιά της Νιόβης. Εννιά μερόνυχτα έκλαιγε η Νιόβη χωρίς να φάει, χωρίς να κοιμηθεί. Τη λυπήθηκαν οι θεοί και τη μεταμόρφωσαν σε βράχο, στο βουνό Σίπυλο της Μικράς Ασίας, την πατρίδα της. Αν και πετρωμένη η Νιόβη, συνέχισε να δακρύζει. Στο βουνό αυτό, που σήμερα λέγεται ΜανισάΝταγ, υπάρχει ένας βράχος που θυμίζει γυναίκα που κλαίει. Δες τη **φωτογραφία** αυτού του βράχου στο **https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%A3%CE%AF%CF%80%CF%85%CE%BB%CE%BF%CF%82#/media/File:A%C4%9Flayan_Kaya,_Spil_Da%C4%9F%C4%B1.jpg**

ΕΟΝ (Εθνική Οργάνωσις Νεολαίας), σελίδες 79 και 103 του βιβλίου
Η οργάνωση για νέους από 8 έως 25 ετών, με στρατιωτικό χαρακτήρα, που είχε ιδρύσει ο δικτάτορας Ιωάννης Μεταξάς, με στόχο να διαμορφώσει τους νέους σε υποστηρικτές των απόψεών του. Τα μέλη της φορούσαν μπλε στολές και χαιρετούσαν στρατιωτικά με την παλάμη και το χέρι τεντωμένα, όπως και στον φασιστικό χαιρετισμό.

Γρύπας, σελίδα 178 του βιβλίου
Πλάσμα της μυθολογίας με σώμα λιονταριού ή αλόγου, κεφάλι και φτερά αετού. Σε μερικές αναπαραστάσεις έχει ουρά φιδιού.

Αντιγόνη, σελίδα 205 του βιβλίου
Κόρη του βασιλιά της Θήβας Οιδίποδα, που τον συνόδευσε στην εξορία του. Μετά τον θάνατό του, η Αντιγόνη επέστρεψε στη Θήβα, όπου είχε ξεκινήσει πόλεμος ανάμεσα στους δύο αδελφούς της: Ο Πολυνείκης έκανε εκστρατεία κατά του αδελφού του Ετεοκλή επειδή εκείνος δεν μοιράστηκε μαζί του τον θρόνο και τον έδιωξε από τη Θήβα. Όταν ο πόλεμος τελείωσε με τον σκοτωμό και των δυο αδελφών, ο νέος άρχοντας της πόλης, ο Κρέοντας, απαγόρευσε να ταφεί το πτώμα του Πολυνείκη, επειδή είχε πολεμήσει ενάντια στην ίδια του την πατρίδα. Μάλιστα διέταξε να θανατωθεί όποιος θα παρέβαινε την εντολή του. Η Αντιγόνη αψήφησε τη διαταγή και έθαψε τον αδελφό της γιατί αυτό όριζαν η συνείδησή της, το αίσθημα δικαιοσύνης, ο νόμος των θεών· αν και γνώριζε ότι θα τιμωρηθεί με θάνατο.

Βιβλία που μπορείς να διαβάσεις για την περίοδο του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου

Άννα Δεϊμέζη-Καλιότσου, *Τα γκρίζα χρόνια*, εκδ. Πατάκη, 1996.
Άλκη Ζέη, *Ο μεγάλος περίπατος του Πέτρου*, εκδ. Μεταίχμιο, 2011.
Μαρούλα Κλιάφα, *Μια μπαλάντα για τη Ρεβέκκα*, εκδ. Μεταίχμιο, 2011.
Λουίτζι Μπαλλερίνι, *Η Χάννα δεν κλείνει ποτέ τα μάτια*, εκδ. Πατάκη, 2016.
Τζον Μπόιν, *Το αγόρι με τη ριγέ πιτζάμα*, εκδ. Κέδρος, 2006.
Λότη Πέτροβιτς-Ανδρουτσοπούλου, *Ο καιρός της σοκολάτας*, εκδ. Πατάκη, 2012.
Laskier Rutka, *Το ημερολόγιο της Rutka*, εκδ. Πατάκη, 2010.
Χάρης Σακελλαρίου, *Αντιστασιακά παιδικά διηγήματα*, εκδ. Κέδρος, 1997.
Το ημερολόγιο της Άννας Φρανκ, εκδ. Μίνωας, 2006.
Σπύρος Γ. Τσίρος, *Οι πήλινες Μούσες*, εκδ. Κέδρος, 1988.
Μαρία Φαφαλιού, *Οι σελίδες της Δάφνης, 1940-41*, εκδ. Βιβλιοπωλείον της Εστίας, 2010.
Τζάκι Φρεντς, *Η κόρη του Χίτλερ*, εκδ. Πατάκη, 2005.

Προς τους εκπαιδευτικούς

Όπως η λογοτεχνία το απαιτεί, δεν υπάρχουν σωστές και λάθος απαντήσεις:

Στόχος των δραστηριοτήτων αυτού του φυλλαδίου είναι να προκαλέσει τα παιδιά σε μια βαθύτερη εμπλοκή με το κείμενο και τους αφηγηματικούς τρόπους της συγγραφέως, καθώς και να τα κάνει να σκεφτούν γύρω από τα θέματα που θίγονται στο βιβλίο. Γι' αυτό προτείνεται η ανάγνωση και άλλων λογοτεχνικών κειμένων που μοιάζει να έχουν συγγένειες με αυτό.

Επειδή πρόκειται για ιστορικό μυθιστόρημα, δίνεται στα παιδιά η δυνατότητα να αντλήσουν περισσότερες πληροφορίες, αξιοποιώντας ποικιλία πηγών (φωτογραφίες, μαρτυρίες, άρθρα...) για ιστορικά γεγονότα και να τις συνδυάσουν με την πλοκή.

